

AZ MTA OSZTÁLYKÖZI ÁLLATKÍSÉRLETES TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSPONTJA AZ ÁLLATOK TUDOMÁNYOS CÉLRA TÖRTÉNŐ FELHASZNÁLÁSÁRÓL

Bertók Lóránd

az orvostudomány (MTA) doktora, címzetes egyetemi tanár

OTH-Fodor József Országos Közegészségügy Központ,

Frédéric Joliot-Curie Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet, Budapest

bertok@hp.osski.hu

Az MTA felismerve az állatkísérletekkel kapcsolatos tudományos és társadalmi igényeket, Kovács Ferenc akadémikus javaslatára létrehozta az osztályközi Állatkísérleti Tudományos Bizottságot (AKTB), mely az élettudományokkal foglalkozó osztályok (Agrár-, Orvosi- és Biológiai Tudományok) javaslatára alakult meg, hogy benne az osztályok, az érdekelt egyetemek, a gyógyszeripar és az állatvédelem tudományos képviselői kaptak helyet. A Bizottság jelenlegi összetétele a következő: elnök Bertók Lóránd, alelnök Furka István, titkár Nagy György, tagok: Anderlik Piroska, Babinszky László, Boros Mihály, Csányi Vilmos, Fekete Sándor, Gyertyán István, Kállai László, Makara B. Gábor, Nagy Béla, Németh Péter, Rosivall László, Róth Erzsébet, Sándor Péter, Sebestyén Gyula, Szabó Gyula, Timár József, Visnyei László.

Az állatkísérletek az életjelenségek, a kórtani történések és a gyógykezelések lehetőségeinek vizsgálatok nélkülözhetetlen eljárások voltak és jelenleg is azok. Tulajdonképpen minden nagy élettani, kórtani és gyógyszer-tani felfedezés állatkísérletekhez kötött. Az állatkísérletekkel egyidejűleg indultak el az állatok védelmét szorgalmazó mozgalmak. E mozgalmak szélsőséges irányzatai már nem egyszer az összes állatkísérlet betiltásáért szálltak síkra. Így e kérdés társadalmi gondná vált, mellyel foglalkozni kellett. Az első állatvédelmi törvényt 1770-ben az angol parlament hozta. Az EU-ba való belépésünk szükségessé tette a régebbi tagállamokban érvényben lévő állatvédelmi törvény honosítását. Így született meg a magyar állatvédelmi törvény, még taggá válásunk előtt, mely hibái ellenére megteremtette az állatkísérletek szabályozásának, engedélyezésének törvényes feltételeit. Mára már kialakult az engedélyezések rendje, mely alapján megfelel az ún. Európai Konvenciónak. Bizottságunk állandó kapcsolatot

tart fenn a törvény végrehajtását segítő, a Földművelés- és Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe utalt Állatvédelmi Tanácsadó Testülettel, illetve az Állatkísérleti Etikai Tanáccsal.

A számítástechnika gyors fejlődése sokakban, világszerte azt a hitet keltette, hogy állatkísérletekre nem lesz szükség, mert modellekkel ezek helyettesíthetők lesznek. Számosan igyekeztek ezt a szép gondolatot igazolni. Az állatvédők támogatásával, részvételével alakultak is olyan szervezetek, melyek a számítógépes modellezést - az állatkísérlet helyettesítő eljárást, mint célt tűzték zászlajukra. Sajnos e szép tervek nem valósíthatók meg maradéktalanul, mert vannak olyan kérdések, melyekre elfogadható választ csak állatkísérletekből lehet kapni. Az AKTB alaposan megvizsgálva ezt a kérdést, megfogalmazta álláspontját és a kutatók részére szóló ajánlásait, melyeket az élettudományokkal foglalkozó tudományos osztályok (Agrár-, Orvosi-, Biológiai) jóváhagyása után most itt közreadunk.

AZ MTA OSZTÁLYKÖZI AKTB ÁLLÁSPONTJA AZ ÁLLATOK TUDOMÁNYOS CÉLRA TÖRTÉNŐ FELHASZNÁLÁSÁRÓL

Az állatok felhasználásával végzett tudományos kutatások iránt a társadalom érdeklődése megnőtt, ezért a Magyar Tudományos Akadémia szükségesnek látja, hogy ebben az ügyben egyértelműen kifejtse álláspontját. A környező világ megismerése az emberi léttől elválaszthatatlan tevékenység. Ennek egyik különösen fontos területe az élet és az élővilág kutatása. Az élettudományok által feltárt ismeretek egyaránt szolgálják az emberi egészség és életminőség javítását, az emberi faj és a bioszféra kölcsönhatásainak megértését. Az életjelenségek végső soron, megbízhatóan csak élő szervezetekben tanulmányozhatók, ezért az élettudományok nem nélkülözhetik az állatkísérleteket.

Az orvostudomány az élettudományoknak az az ága, amelynek célja az emberi egészség védelme, az emberi élet minőségének a javítása: tudományos alapját szolgáltatja az orvosi gyógyító és megelőző munkának. Az orvostudományi kutatásokat azonban korlátozza az az erkölcsi elv, hogy emberen kísérleteket nem, vizsgálatokat is csak korlátozottan, indokolt esetben és körültekintően lehet végezni. Az Orvosi Világszövetség által kiadott Helsinki Nyilatkozat értelmében az emberen végzett klinikai vizsgálatokat, így például új gyógyszerek vagy műtéti eljárások kipróbálását, előzetesen állatokon nyert adatokra kell alapozni. Állatok felhasználására szükség van az emberi és állati egészséget védő toxikológiai

vizsgálatokban is. Környezetünkbe folyamatosan nagyszámú anyag kerül, amelyeket emberi szükségletek kielégítésére az ipar állít elő. Az új vegyületek kibocsátás előtti ártalmatlansági vizsgálata elengedhetetlenül szükséges a társadalom védelme szempontjából. Állatokon végzett kutatások nemcsak közvetlen gyakorlati (például gyógyító, vagy mérgezést megelőző) célokat szolgálnak. Az ún. alapkutatások eredményei, amelynek révén megismerjük az élő szervezetek működését és az élőlényekben található anyagok jellemzőit gyakran csak hosszabb idő múlva hasznosíthatók a gyakorlatban. Nyilvánvaló azonban az ilyen kutatások szükségessége, mert ezek alapozzák meg az alkalmazások lehetőségét. Az ember azonban nemcsak megismerő tevékenységében egyedülálló, hanem abban is, hogy erkölcsi érzékkel is rendelkezik, amely képessé teszi arra, hogy ne csak saját érdekét tekintse, hanem azt is figyelembe vegye, ami ettől függetlenül helyes lehet. Az szakembernek felelősséget kell viselnie az általa tartott, és neki szinte teljes mértékben kiszolgáltatott állatok életéért, és ez a felelősség magában foglalja azt az erkölcsi kötelességet, hogy az állatoknak a kísérletek során a lehető legkisebb fájdalmat okozzon. Az AKTB elfogadja az állatok tudományos célra történő felhasználásának ésszerű korlátozását, és támogatja az állatok felhasználását helyettesítő módszerek kifejlesztésére irányuló orvos-biológiai kutatásokat, de az állatkísérleteket nélkülözhetetlennek tartja.

Az emberiség fennmaradása ma még nem képzelhető el állatok felhasználása nélkül. Ezeknek túlnyomó többségét, 95 %-át, táplálékként fogyasztjuk el, de hosszú távú létezésünk szempontjából ugyanilyen fontossággal bír az a három-ezrelék többségében erre a célra kitenyésztett és szaporított - állat, melyet tudományos kutatásokhoz használunk fel. Az orvostudomány, beleértve alaptudományait is, a betegségek, az általuk okozott szenvedés és a halál ellen küzd, ezért nem csak hasznossága, hanem erkölcsi alapja is kikezdhethetetlenül szilárd, mivel az emberi élet fontosságát minden mást megelőző helyre teszi.

Az MTA-AKTB állatkísérleti ajánlásai

- Az állatok szállítása, gondozása, tartása, takarmányozása és felhasználása legyen összhangban az állatvédelmi törvény előírásaival.
- Állatok felhasználásával járó kutatásokat úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy azok az emberiség javát szolgáló tudást gyarapítsák.
- A kutatónak erkölcsi kötelessége minden vizsgálatot állatkíméleti szempontból is kifogástalanul tervezni és végezni.
- A kutatónak és a személyzetnek megfelelően képzettnek kell lenniük. Élő állatokkal kapcsolatos képzés, továbbképzés foglalja magába az állatok helyes gondozásának a velük való emberséges bánásmódnak az elsajátítását is.
- Az állatok tartását, táplálását és gondozását olyan szakember felügyelje, aki kellően képzett, tapasztalt a kísérleti állatokkal való bánásmódban.
- Tudományos célra az értékelhető eredményekhez szükséges számú állatot kell használni. Ahol lehetséges és ésszerű, alkalmazandók az élő állatot helyettesítő módszerek, pl. matematikai modellek, in vitro rendszerek, stb.
- Az állatok felhasználása során el kell kerülni az indokolatlan fájdalomkózkodást. A kutatóknak abból kell kiindulni, hogy olyan eljárások, amelyek fájdalmat okoznak emberben ugyanezt idézheti elő állatokban is. Ha a vizsgálat során az állatot hosszantartó és káros hatás éri, az újabb vizsgálatra felhasználni nem szabad.
- Állatok felhasználásával folyó kutatások kizárólag a Munkahelyi Állatkísérleti Bizottság hozzájárulásával, az FVM Állatvédelmi Tanácsadó Testületének Állatkísérleti Tudományos Etikai Tanácsa jóváhagyásával és ennek alapján az illetékes állategészségügyi hatóság engedélyével folytathatók.
- Az MTA köztestületi tagjai és munkatársai nem köthetnek olyan kutatási szerződést, továbbá nem vehetnek részt olyan kutatómunkában, amely ezeknek az erkölcsi elveknek nem felel meg.